



ING.ARCH. IVAN JARINA

Riadiaca a letová veža na letisku M.R. Štefánika v Bratislave (spolupráca P. Vavrica a M. Maličević). Cena Dušana Jurkoviča za rok 1998.

Architekt Ivan Jarina (nar.1965) začal svoje profesionálne pôsobenie v roku 1989 po skončení FA STU ročným pracovno - študijným pobytom vo Francúzsku. Je autorom mnohých významných projektov, ako sú napríklad Riadiaca a letová veža na letisku M.R. Štefánika v Bratislave (spolupráca P. Vavrica a M. Maličević), za ktorú získal prestížnu Cenu Dušana Jurkoviča za rok 1998, reprezentatívneho sídla automobilky Peugeot v Bratislave či rímsko - katolíckeho kostola v Radóстке (spolupráca L. Mirt a M. Kohan), s ktorým obsadil 2. miesto vo významnej súťaži vypisovanej Európskym inštitútom v Luxemburgu o najlepšiu rurálnu architektúru vo východnej Európe za rok 1999.

Pán architekt, aké smery vnímate v súčasnej architektúre u nás a vo svete?

- Kedysi som začal objavovať - popri oficiálnej architektúre - neurbánu, rurálnu architektúru, založenú na jemnom súlade s okolím a tradíciou. Príliš jemnou, aby si ju mohla všimnúť „brutálna moderna“. Architekti Martin Drahovský a Peter Pásztor vymysleli pre architektúru, ktorá má svoje korene a hĺbku, pekný názov - živá architektúra. V súčasnosti sa na Slovensku málo hovorí o takejto architektúre. Takúto architektúru svojho času rozvinul v Československu architekt Dušan Jurkovič, v Poľsku zas jeho súputník Witkiewicz - „Witkacy“... Súčasná doba nás naučila vnímať ich tvorbu ako príliš regionálnu, nedomerane romantickú.

V čom vidíte príčiny? Nemôže to byť aj tým, že počas 40 rokov socializmu sa prvky tradičnej „vidieckej“ architektúry potláčali?

- Nie som si istý či je to systémom, ktorý bol u nás, skôr si myslím, že je to v ľuďoch - nebol záujem. V súčasnosti vnímam návrat tradičnej architektúry a prírodných materiálov; mladšia generácia, aj v okrajových regiónoch, ktorej otcovia nemali už radi drevo a prírodný kameň, sa k týmto materiálom znovu vracia. Nie kvôli tomu, že sú lacnejšie, alebo že ich majú po ruke, ale preto, lebo im bez nich niečo chýba. Zistili, že stavby, ktoré sú k prírodnému prostrediu kontrastné, poznačili celkovú tvár dedín či mestečiek negatívne. Súčasnú podobu architektúry by som nedal za dôsledok socializmu, pretože každá generácia bojuje proti generácii otcov a drží s dedmi - v tomto prípade s architektmi, o dve generácie staršími.

- Zatiaľ sa záujem o tradičnú architektúru iba rodí. Nový trend k nám prichádza z germánskych krajín, pretože tie nás najviac ovplyvňujú. V Nemecku je dnes veľká móda mať nízkoenergetický až pasívny veľký, zasklený dom, s maximálne využitým prírodným materiálom - kameň, drevo, tehla, rezná tehla, minimum umelých materiálov.

- Po nasýtení trhu technokratickými stavbami, nevyhnutne príde čas módy „eko-etno“ architektúry. Betónový minimalizmus s riadeným vetraním, ktorý tak dokonale chráni človeka pred prírodou, že ho pred ňou izoluje a uvádza do virtuálnej reality - je určený pre úzku, dobre zabezpečenú vrstvu. Ak sa takáto elitárna architektúra napodobňuje v lacnejších variantoch - vznikajú monštrá, ktoré zaplavujú mestá a dediny. Zvykne sa medzi architektmi o tom hovoriť, že to už s architektúrou nemá nič spoločné. Takže dobrá architektúra môže byť len pre elitnú vrstvu?

- Kedysi popri kaštieloch vznikali lacnejšie - až biedne - stavby, bez pomoci architekta - dokážu nám aj dnes vyraziť dych svojou jednoduchou krásou. V čom asi spočívala genialita starých majstrov - remeselníkov? Dokázali umiestniť stavbu v súlade s okolím, zachovávajú génus loci, rešpektovali čas potrebný na prípravu materiálu (stromy stínali len v zime a nechali ich riadne - aj roky - vyschnúť) a spôsob ako sa následne drevo „uložilo“ do hotového

domu (severné letokruhy boli umiestnené na sever), pri stavbe základov kostola sa búchaním kladiva na rožných kameňoch zisťovali proporcie a akustika pre kostol tak dôležitá, pri stavbe domu sa dodržiavali určité obrady (napríklad vkladali sa bahniatka do rohov a pod.). Pokora s akou pristupovali k svojej práci nás dnes ohromuje a núti nás pozastaviť sa a zamyslieť ako dnes môžeme vyťažiť z toho ponaučenie...

- Zrejme vždy budú vedľa seba existovať oba smery - na jednej strane sa pôjde do super high - tech a na druhej strane sa časť architektov a verejnosti bude snažiť o čistotu priestoru, architektúry, o prírodné materiály...

- Pre oficiálnu architektúru bolo zrejme prekvapením, že Pritzkeho cenu - najlepšieho architekta za rok 2003 - dostal Austráľčan Glenn Murcutt so svojou pokornou, až skromnou prírodnou architektúrou.

- Dnes sú imidžové stavby, perfektne nadizajnované, so super povrchovými úpravami, ale to je len vonkajšia podoba, divadlo. Neustále musia byť používané silné výrazové prostriedky, aby vyvolali reakciu. V kontraste k tomu je lúka, s drsným povrchom, nepravidelná, a predsa príjemná, lebo už samotná zem vonia. Človek tam cíti matériu zeme priam fyzicky. Môžete urobiť stavbu, technicky takú náročnú, že bude ohurovať, ale komplikovanosť sa dá zvyšovať len po určitú hranicu.

- Keď sa bežný súčasný človek dostane do prírody, veľmi dlho mu trvá než si uvedomí jednotlivé zvuky, vône, farebnosť. Možno práve architekt by mal urobiť všetko preto, aby si zachoval cit a pocit, pretože bežný človek už na ne nemá čas - médiá mu naservirujú, čo má cítiť a on to cíti.

- Súčasne už je človek tak odcudzený, neistý vo svojich vnemoch, že keď vojde do gotickej katedrály, tak už nie je schopný precítiť ten úžas, veľkoleposť bez toho, aby ste mu o tom vopred nepovedali. Málokto sa dnes túla po starých uličkách a obzerá si staré strechy...

Možno chýba kvalitná výchova...

- Pred desiatimi rokmi som sa dostal k tvorbe rurálnej architektúry. Museli sme čakať roky, kým z nášho ateliéru vyprchal celý systém naučených názorov o architektúre. A potom sme sa stali nadšencami ekologických drevostavieb, založených na objavovaní tajomstva materiálov. Chceme využiť tradíciu remesiel v súčasnosti, doplniť technológiu stavby umením, zhumanizovať náš už takmer umelý svet.



Kostol v Radóстке (spolupráca L. Mirt a M. Kohan).

Predstavy, ktoré sú v nás zakorenené existujúcim prekomercializovaným systémom, sú často umelo vykoncipované a prázdne. Predpokladám, že keď nie moja, tak určite ďalšia generácia od nich upustí.

- Napríklad drevo ako matéria je málo stabilné, zvetráva, krúti sa a preto ho musíme



Kostol v Radóстке. Interiér.



Kostol v Radóстке. Interiér.



Kostol v Radóстке.



lepiti, impregnovat',... vlastne umrtvovat'. Až dostaneme „image wood“ - drevo „bez chuti a zápachu“. Na túto istú nevýhodu sa môžeme pozrieť ako na jeho charakter a jednoducho ho rešpektovať - ako keď vychovávame dieťa: buď rešpektujeme jeho charakter, alebo ho zlomíme a urobíme ho na svoj obraz. Treba potom ale presvedčiť klienta, že je to normálne, ba pekné - keď v drevených nosníkoch sú praskliny. Hovorí to len o novom zaťažení alebo uvoľnení dreva, pretože stromom, z ktorého je nosník spravený, už nekrúti vietor a on sa predsa ešte snaží narovnať. Konštrukcia stavby musí umožňovať rozpínanie v zime, keď drevo naberá vlhkosť a zosychanie v lete. Dom akoby dýchal v rytme prírody. Bunky v dreve zostávajú živé veľmi dlho po zoťatí stromu. Drevo aby sa dalo „skrotiť“ treba kombinovať s rezným murivom, kameňom a tiež s OSB doskami, sadrokartónom, sklom...

- Väčšina našich klientov sa časom stáva nadšencami, priateľmi svojho domu. Klienti radi s nami spolupracujú, dovoľia nám experimentovať. Tak vychovávame novú generáciu klientov. Určitá hranica tam ale, samozrejme, musí byť.

Aké sú kategórie drevených stavieb?

- Drevené stavby nemusia byť len rodinné domy, či už malé, lacné rámové stavby, alebo presklené vilové domy pre fajnšmekrov, ktorí chcú rodinné sídlo, kde sa môžu vracat' ešte aj deti ich detí. Drevostavbami môžu byť tak ako je to v severských krajinách - a ako u nás dosvedčujú niektoré staré stavby, aj kostoly, obchody, nákupné strediská, školy, sídla menších firiem.

Ako prebieha realizácia drevených stavieb? Využívajú sa stavebné firmy alebo sa na spoluprácu oslovia domáci remeselníci?

- Hrubú stavbu musí postaviť osvedčená firma so skúsenosťami. Samozrejme najlepšie je využiť potenciál domácich majstrov.

Ak majú chuť robiť neštandardné konštrukcie a zapoja sa do tímu, veľa nás naučia. Tak sa nám to podarilo pri stavbe kostola v Radôstke. Vtedy sa stavba stala ich vlastnou; projekt bol vytvorený len do určitej miery, architekt bol režisér. Tento prístup sa však nedá aplikovať pri každej stavbe, pretože si vyžaduje veľkú trpezlivosť a čas. Je to však pozitívny výchovný proces. Vzniklo tak dielo, ktoré na dlhé desaťročia zanechalo v dušiach ľudí stopu.

Nie je súčasná architektúra len dočasnou etapou - reakciou na obdobie funkcionalizmu a socialistického realizmu? Nedôjde po čase k stabilizovaniu domácej scény, slušnému štandardu, možno dokonca k návratu ku koreňom?

- Priznám sa, neviem. Keď som bol vo Francúzsku, videl som štandardné technické stavby, supermarkety, tzv. minimalizmus na začiatku 90. rokov. A ekologické stavby tam boli v menšine. Skôr som videl veľkú apatiu medzi mladou generáciou v mestách a ešte väčšiu na vidieku. Panuje názor, že už sa s tým nedá nič robiť, že mocní v Paríži si aj tak budú robiť svoju architektúru ďalej. Čiže aj západné krajiny majú svoje katedrály zo supermarketov a zdokonaľujú ich.

- Myslím si, že to je samozničujúci smer, dospeje možno až do úplného umŕtvenia krajiny. V Luxemburgu nás upozornili, že čakajú na to, s čím prídu architekti z východnej Európy. Očakávajú iné myslenie, pretože je pre nich šancou stavať ináč, ako sú zvyknutí. Ja som tam priniesol projekt Radôstky a oni zostali užasnutí, že niečo také mohlo vzniknúť v súčasnosti. Vo Francúzsku už nie je možné až do takej miery nájsť starých majstrov. Pritom Francúzi, ale aj iné národy, sú ochotní zrealizovať aj veľkú stavbu s použitím starých technológií, len aby si overili, či im tento experiment vyjde.

- Za veľké pozitívum považujem, že kým na západe sa ide krok po kroku, zmeny sa uskutočňujú len veľmi pomaly, u nás sa ľudia ešte stále dokážu nadchnúť. Ich nadšenie vyvolá rýchlejšie, zrejme preto, že naši sú ešte stále náchylní niečo urobiť, zmeniť. Vonku je obrovská apatia, ešte aj ekologické hnutie postupuje pomaly.

Riadiaca a letová veža na letisku M.R. Štefánika v Bratislave (spolupráca P. Vavřica a M. Maličevič). Cena Dušana Jurkoviča za rok 1998.



Možno svoju úlohu zohráva aj fakt, že kým západné generácie otcov, dedov a pradedov sa búrili voči autoritám, od 70. rokov prevláda vzťah vzájomnej tolerancie a rovnoprávnosti. Tým, že vymizla podstata generačného konfliktu, nedochádza ku vzájomným stretom a nový názor predsa vzniká skôr v polemike než v kooperácii...

- Ja ich vnímam ako generáciu, ktorá nevidí východisko. My sme zažili mnoho zmien, niekoľko režimov, takže sme náchylní veriť revolúciám, že niečo zmenia. Keď niekto hovorí, že u nás je zle, lebo bol socializmus, tak ja hovorím, že u nás je dobre (smiech). Nezdá sa mi, že by socializmus až tak strašne zmenil myslenie, ale najmä citlivosť ľudí. Síce sa stále hovorí, že sa nemohlo stavať, že sa budovali paneláky, ale takisto boli dobrí architekti a dobré stavby, a v ľuďoch aj vtedy bolo pestované umenie.

Pán architekt, prezradte nám na záver, aké sú vaše plány do budúcnosti?

- Hľadám spôsob, ako spojiť architektúru a výtvarné dielo, teda nie prehlbovať tradičný vzťah, kedy architekt navrhne stavbu a na záver realizácie prizve výtvarníka, aby do nej „dodal“ svoje dielo, ale poňať výtvarné dielo ako plnohodnotnú súčasť architektonického objektu. Secesia bola posledným štýlom, ktorý skutočne spojil architektúru a výtvarné dielo.

- Ak môžem snívať, chcel by som sa venovať len takej živej architektúre, ktorá pomáha prehodnocovať spôsob života a vytvára domy, ktoré liečia. Takéto domy by nás mohli pošteklieť v duši, rozosmiať, rozochvieť alebo vzbudiť túžbu...

Ďakujem za rozhovor.

Mgr. Eva Bednáriková

Rodinný dom pri Prahe.



Rodinný dom pri Prahe.